244

Önkritikusan és elégedetlenül

Beszélgetés Benjámin Lászlóval

Benjámin László a feltűnést kerülő, visszahúzódó, magányban meditáló költők közé tartozik. Olykor sokáig nem halljuk szavát, aztán megjelenik egy-egy kötete, villámgyorsan szétkapkodják, némelyik sora szállóigévé válik, de maga a költő ritkán lép az olvasók elé, erődként építi maga köré a csöndet. Egyik verséből tudjuk, hogy sok éve munkatársa már a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak, s hetenként háromszor rója a hosszú utat „előbb az 56-oson, aztán a 63-ason" az éveken, az életen át, hogy eljusson a közösségbe, ahol várják, szeretik, s ahol a költőn kívül a munkatársat is tisztelik benne. És legfőképp az embert, aki volt nyomdász, lektor, könyvtáros, lett itthon és külföldön ismert költővé, de mindig egyszerű, közvetlen, melegszívű kolléga és barát maradt.

A könyvhétre új kötete jelenik meg *Sziklarajzok* címmel. Arra kértük tehát, mondana néhány szót az ünnepi alkalom jelentőségéről, napjaink magyar lírájáról s megjelenő verseiről.

Körképet és ne önarcképet

— Törököt fogott bennem, ünneprontó leszek. Nem vagyok az ünnepi alkalmaknak híve.

— Nem baj, a vita úgyis érdekesebb, mint az újjongó szavak. Miért tagadja tehát az ünneplés jogát?

— Nem tagadom, csak nem látom értelmét. A régi könyvnapok hagyományát folytatjuk ezzel is, de akkor az ördög se olvasott verseket, legalább egyszer föl kellett hívni a figyelmet arra, hogy költők is élnek ezen a tájon, akik többnyire maguk adták ki köteteiket, s maguk is árulták. Most „divatba jött" a vers, a mai verseskötet-fogyasztás óriási a régihez mérten — ez az egy nap már nem sokat változtat. Legfeljebb falun segít tán valamit. Inkább a „versfogyasztás" minőségét kellene emelni, mert a mai magyar verskultura felszínes, az olvasók tekintélyes része nem tud megkülönböztetni jót-rosszat, múló divatok után megy, nem is érti olykor azt, amiért lelkesedik.

— A költészet napján tartott műsorok, találkozók a verskultúra finomítását is munkálják.

— Munkálhatnák. De itt vagyunk megint a találkozók kérdésénél — erről már írtam is egyszer. Véletlen műve, hogy melyik költő hová megy, sok ilyenkor az önpropaganda. Az olvasók megveszik a személyesen megismert költő kötetét, pedig talán az adott közösségben, rétegben mást jobban megértenének, mint akit a szervezés szeszélye éppen oda sodort. Ha pedig nem nekik való a költő, leteszik a kötetet, s nemcsak tőle, hanem a versolvasástól általában is elmegy a kedvük. Azt hiszem, a találkozókat úgy kellene megszervezni, ahogy azt hajdan csináltuk — ez a hagyomány is él még, de költséges, s ezért ritka —, hogy lement a folyóirat szerkesztője és 8—10 költője, írója egy-egy városba, a műsor pedig igyekezett körképet adni a kor magyar irodalmának egészéről. Körképet tehát és nem önarcképet valakiről. A társak kritikus jelenléte mindenkit a saját maximumának elérésére serkentett, senki sem fecsegett felelőtlenül. Ilyen találkozókkal egyetértek, ilyenekre el is mennék.

Vers és valóság — külön utakon

— Körképet említett előbb. Milyennek látja líránk horizontját? Ha vázolnia kellene, hogy szólna róla?

— Azt mondja majd a tagadás szelleme szól belőlem. De nem mondhatok mást: elégedetlenül.

— Valóban vitára késztet. Hiszen a líra, irodalmunk e századok óta legerősebb ága ma is gazdagon terem, sokféleségében pompázik, szinte úgy érezzük, ha nem magyarok volnánk, csak a versekért is érdemes lenne ezt a nehéz nyelvet megtanulnunk.

— Elismerem: sokszínű a magyar líra. De valahogy nem fejezi ki a mi mai életünket a mai magyar versek jó része. Van egyfajta hagyományban rekedtség és van eltávolodás a mi világunktól. Egy-egy versben érzem csak a kor valóságát, részekben néha, de a költészet egészében nem.

— Ez a megállapítás — önkritika is?

— Feltétlenül. Én sem vagyok kivétel. Az utóbbi években költői világom leszűkült a konkrét emberi kapcsolatok figyelésére. És úgy érzem, hogy ezek a kapcsolatok egyre szétesőbbek.

— Szétguruló atomok volnánk? De hiszen éppen a legutóbbi években látjuk gombamód szaporodni a kis közösségeket, melyek rendszerint kulturális indítósúak, klubokat, köröket könyvtárak vagy a Hazafias Népfront égisze alatt.

— Kis töredéke ez a társadalomnak. Közben igen sok a magányos, és a magánytól boldogtalan ember. Társadalmi cél nélkül igen laza egy-egy közösség, nincs igazi kohéziója, és ma sok a hobby-közösség, mely nem integrálódván a nagy egészbe, könnyen el is sorvad.

Nem találok választ

— Ezt a magányérzet fejezi ki újabb verseiben. Hiszen a líra szubjektív műfaj...

— A líra objektív jelenségeket szubjektíven fejez ki. Én viszont most szubjektív sejtést próbálok objektíválni, azért mondom, hogy csak próbálok, mert keresem e terjedő magányok törvényszerűségét, de nem találom. És nem találok választ más kérdésekre sem. Izgat pl. a fiatalok gondja. Szeretném, ha megértenének, de azt hiszem, erről is le kell mondanom. Nem látom elég mi mozgatja őket. Mi régi kötődések batyuját hordjuk vállunkon, de semmit sem hordanak. Mintha az ideologizálás való félelmükben a gondolkodásról is leszoknának. Szeretném megértetni magunkat, múltunkat velük, de sokszor úgy vélem, hiába. Igaz, én sem értem őket, sokszor a fiatal költőket sem, világfájdalmi pózokat öltenek, meganni ifjú Werther, és én nem tudom, miért hiányzik belőlük a játék, a humor, a dac, amit pedig a sokkal sanyarúbb életű József Attilánál is megtalálunk a korai versek között, a fiatal Petőfiről nem is szólva.

— A megmagyarázhatatlannak érzett jelenségek okozzák, hogy újabban kevesebbet ír?

— Nem érzem eléggé a kontaktust a világgal. Kassák mondta egyszer: „nem írok, mert nincs, akit nagyon szeressek, és nincs, akit nagyon gyűlöljek". Nálam is hiányzik a verset szülő indulat.

— Az új kötet mégis megszületett.

— Az új kötet jórészt válogatás a régiekből. Voltaképpen némi bővítéssel a legutóbbi, 1968-ban megjelent válogatás új kiadása, felerészt a legjobbnak ítélt, felerészt a számomra legkedvesebb versekből. De azért valamennyi új vers is akad majd a kötetben. Az egész munkára akkor kaptam kedvet, amikor Demján Éva előadóművésznő megjött amerikai útjáról, s elmondta, hogy több ottani magyar kérte, hazatérvén küldjön a köteteimből. Nem tehetett eleget ígéretének, mert elfogytak. Akkor döbbentem rá, hogy a költői közlési vágyának gyöngülése nem állhat az olvasó kereső szándékának útjába. Így határoztam el az új válogatás összeállítását.

— És az olvasó kereső szándéka nemcsak a tengeren túl, hanem itthon is megnyilvánul. Hiszen kötetei itt fogynak el, itt olvassák verseit és itt járnak szájról szájra a szavalók közvetítésével. Még akkor is, ha pillanatnyilag bizonyos törvényszerűségeket a titok leplét sejti, sejtve is, ha szkep[illegible]